

La parada de Sesmond

Arxivers sense Fronteres 20 anys i seguim!

Núria Carreras i Carme Blanco
Presidenta i Tresorera d'Arxivers sense Fronteres

Arxivers sense Fronteres (AsF) ha complert vint anys i en aquest llarg camí l'associació ha organitzat i participat en una gran diversitat de projectes amb un mateix objectiu, recuperar i salvaguardar la documentació en perill de destrucció o pèrdua per diversos motius: desastres naturals, accidents intencionats o la voluntat de destruir aquella documentació que testimonia la vulneració dels drets humans.

Enguany, coincidint amb el 20è aniversari de l'associació, des de la Junta es va considerar que s'havia de donar una rellevància especial a l'efemèride i es va aprofitar la data per celebrar-ho amb la vuitena edició de les jornades d'Arxivers sense Fronteres. Sota el títol *Memòria, Justícia i reparació. Arxius contra la impunitat*, el dies 23 i 24 de novembre de 2018, més d'un centenar de persones inscrites es van reunir al Museu Marítim de Barcelona per parlar sobre la importància de la documentació en la defensa dels drets humans i la rellevància de les transformacions tecnològiques en l'activisme. La varietat de les ponències i dels participants va fer que esdevinguessin tot un èxit i quedés palesa la importància d'unir esforços, així com la transversalitat dels arxius en molts aspectes.

Els projectes que AsF ha desenvolupat es poden dividir en tres línies diferents. Una d'aquestes línies ha estat el tractament i la recuperació de la documentació produïda per governs o institucions de règims dictatorials, que s'ha materialitzat en el *Projecte de recuperació i accés als arxius de règims repressius de Llatinoamèrica*, el qual centralitzà tota la informació recollida per les diferents AsF de Sud-amèrica sobre la violència institucional, a partir del tractament dels fons documentals. Un altre projecte, fruit de la col·laboració internacional, va ser el que es desenvolupà l'any 2007 amb el *Centro de Documentación y Archivo para la Defensa de los Derechos Humanos. Corte Suprema de Justicia de Paraguay*, en el tractament del fons denominat "Arxiu del Terror", una documentació que testimonia un dels episodis més foscos de Sud-amèrica, les dictadures militars.

La segona línia de treball ha estat en relació amb la formació. En aquest àmbit AsF ha participat en diferents seminaris a l'Àfrica, a Sud-amèrica i a Bòsnia i Hercegovina.

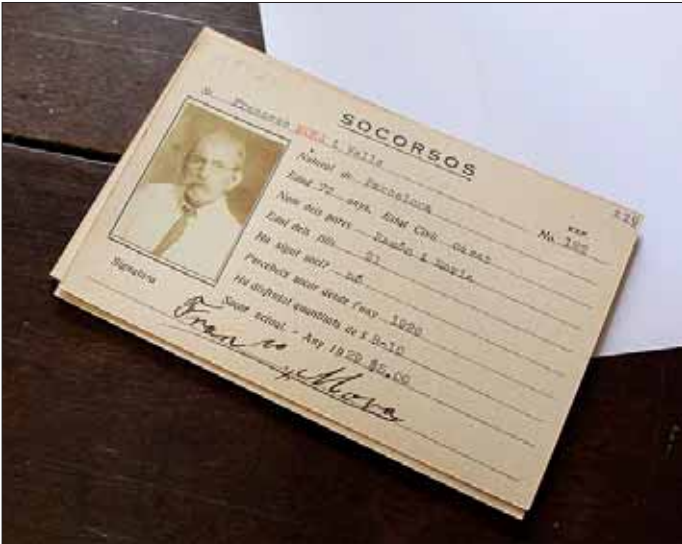
I la tercera línia d'actuació d'AsF és la memòria democràtica. Un dels projectes, ja finalitzat, es va impulsar a l'Uru-

guai i es materialitzà amb el llibre *Maternidad en Prisión Política*, un treball que recull els testimonis de les preses polítiques que foren recloses durant els primers mesos de vida dels seus fills, algunes de les quals fins i tot durant el període de gestació. Des del 2006 i dins del marc d'estudi de la memòria històrica, es van iniciar les prospeccions als arxius de diferents casals catalans o comunitats catalanes a l'exterior. Els primers foren els de Buenos Aires, Rosario, Mèxic i l'Havana. Anys després els seguirien els casals de Montevideo i Costa Rica, i de l'any passat ençà el de Tolosa de Llenguadoc.

Avui els projectes importants d'AsF són la recuperació de l'Arxiu Nacional de la República Àrab Sahràuí Democràtica (RASD) i dels Casals Catalans. L'Arxiu Nacional de la RASD es troba en un estat molt precari. L'edifici i les condicions climàtiques, a més de l'enclavament on es troben, en el camp de refugiats de Tindouf, enmig del desert algerià, fa que es renovi anualment l'ajuda provinent del *Ministerio de Cultura* per tal que puguin continuar tractant la documentació, inclosa la seva digitalització, assegurant així la seva conservació. El projecte dels Casals Catalans, tal com s'ha mencionat anteriorment, s'inicià a partir de les prospeccions que es dugueren a terme l'any 2006 als casals de l'Havana, de Mèxic, de Buenos Aires i de Rosario. D'aleshores ençà, i mitjançant l'ajuda del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, s'ha pogut treballar la recerca, ordenació, classificació, descripció i digitalització de la documentació perquè, finalment, sigui transferida a l'Arxiu Nacional de Catalunya i pugui ser accessible a aquelles persones que hi estiguin interessades. No tots els

Fitxa de beneficiari de la Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya de l'Havana (Cuba).
Procedència: Arxivers Sense Fronteres.

Fitxa de beneficiari de la Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya de l'Havana (Cuba).
Procedència: Arxivers Sense Fronteres.

arxius dels Casals Catalans són iguals, ni les seves condicions ni la documentació que s'hi custodia, per tant aquesta primera prospecció ens ha de permetre diagnosticar si la documentació pot tenir una importància rellevant per a la història d'aquests centres, però també pel capítol de la migració i l'exili de la població catalana.

En el cas de la *Sociedad de Beneficencia de Naturales de Catalunya* (SBNC) de l'Havana es conserva un fons molt ric. Aquesta associació es fundà l'any 1841, i és l'associació més antiga que hagi conservat la seva documentació fins a avui. L'any 2010 AsF pren el relleu del projecte però les dificultats a l'hora de dotar materialment l'arxiu, de la comunicació derivada de les limitacions d'accés a internet per la situació de Cuba, farà que fins el 2015 no es produeixi un impuls important en el seu desenvolupament. Després d'haver provat diverses vies, inclosa la diplomàtica, el gener del 2015 s'aconsegueix que arribi a l'Havana el material informàtic adequat per al treball massiu amb imatges.

La incorporació, l'any 2014, de la Idania Rodríguez, historiadora i bona coneixedora del llegat documental de la

SBNC, i el desplaçament de la vocal del projecte, Sara Folch, amb l'objecte de formar la nova responsable de l'arxiu en tècniques arxivístiques com la captura i processat d'imatges digitals, la comunicació dels criteris de descripció fixats, l'establiment de les responsabilitats i el funcionament del servei d'arxiu, permet que s'aconsegueixi planificar conjuntament les tasques i els objectius pels anys següents. És important tenir en compte que moltes de les associacions actuals a Cuba no són hereves de les històriques que van desaparèixer i els fons documentals no s'han localitzat, la qual cosa fa que la Societat sigui única també en aquest sentit. Així mateix, a l'arxiu de la SBNC també s'ha conservat part del fons de l'Orfeó Català o del Centre Català, que no van tenir continuïtat però que van cedir els fons a la Societat amb la confiança que podrien sobreviure, com així ha estat. Amb tot, queda recollida a l'arxiu l'activitat de les entitats relacionades amb la cultura o la reivindicació política catalanes a l'Havana.

Si ens fixem en el fons pròpiament de la SBNC és important saber que s'ha recollit un llistat amb els registres dels socis de la Societat a partir del 1840 i per altra banda també es conserven els sol·licitants dels ajuts, la qual cosa amplia el coneixement de les persones que d'una manera o altra es van vincular amb la Societat i que eren a l'Havana en unes o altres condicions. Gràcies a la documentació de l'arxiu, la Idania Rodríguez ha pogut historiar la presència dels catalans a l'Havana, els de Lloret i els de Vilanova i la Geltrú, tal com ens va explicar en la seva visita a finals del 2018. Però aquest projecte no s'ha acabat, encara resta molta feina per fer per conèixer la presència de lloretencs a Cuba així com també d'habitants d'altres poblacions catalanes i la repercussió que van tenir totes aquestes persones en la societat cubana. La recollida de testimonis orals, que quedà aturada perquè ni els mitjans ni les condicions eren els més adients, és un aspecte del projecte que confiem que pugui recomençar ben aviat.

En darrer terme, cal dir que resta molta tasca per fer i que AsF continua treballant en un dels seus objectius principals: evitar que es perdi tota aquesta documentació per tal que pugui servir per a obtenir justícia, reparació i memòria per a tots els seus protagonistes. ■

Moments de la conferència d'Idania Rodríguez i Arxivers Sense Fronteres, celebrada el 29 de novembre de 2018 a la sala de plens de l'Ajuntament de Lloret de Mar.

Procedència: SAMLM.